

UTKAST TIL EN MER FYSIOLOGISK ESTETIKK

av Dan Aleksander Andersen

Ser man det, gamle gutt! Stå på! Jeg får gjøre mere stas på den gamle skrotten din enn jeg har gjort før. Så, de titter på deg ennå? (...) Gode kropp, jeg takker deg! La dem bare si at du er romslig bygget, for du er dreiet fint allikevel.

Shakespeares Falstaff

Jeg har aldri satt pris på å lese hele dagen. Jeg synes det er kjedelig, og jeg merker etter noen dager med hardt arbeid at *opplevelsen* forpurres. For meg har lesning alltid vært opplevelse og forandring. Bevegelse – ikke legging av puslespill eller løsning av kryssord.

Når jeg da leser Nietzsches harmdirrende skjellsord mot vestens dualistiske systemtenkere kribler det i maven. For Nietzsche er det ingen ting som irriterer mer enn menneskenes ontologiske systembygninger. Livet skal sees i øynene, «amor fati», ikke gjennom løgnaktige narrativer som teologi og filosofi.

I denne framstillingen vil svært ulike systemkritikere møtes i det feltet hvor det menneskelige begrepsapparatet synes mest ufullkomment og vaklevorent.¹ Dette celebre møtet finner sted i betoningen av kroppens erkjennende evne i opplevelsen av «væren». Jeg har lenge hatt en tanke om at det er mulig å bedrive «sunn» lesning. Slik jeg oppfatter det, er denne lesningen å foretrekke fremfor tekstfortolkende lesning, fordi den i den første initierende fasen gir en fysisk erfaring og manifesterer seg i vårt sensoriske register. Dette er en følelse man ikke kan utsi noe konkret om da den er særpreget av våre begreper tilkortkommenhet. Den interageringen som finner sted mellom mine prerefleksive følelsesaspekter og boken blir ladet av uutsigelig, kvalitativ, kroppslig mening. Iblant gir det seg utslag i prikkende spenning, innimellom en vill energi som gjennomstrømmer hele kroppen; uansett er det

den eneste måten jeg ønsker å lese på.

Jeg har valgt å kalle denne lesningen «sunn» fordi den *realiserer fiksjonens muligheter*, og er dermed en *utvidelse av det menneskelige* i den estetiske erfaringen. Den gir en revolusjonerende estetisk innsikt som grunnleggende forandrer vår måte å møte estetiske objekter på. I det øyeblikket en tekst åpner seg og antar fysiske dimensjoner initieres det jeg velger å kalle «den sunne lesning».

VELLYSTEN

La oss forsøke å forestille oss en estetikk (om ikke ordet har tapt for mye av sin verdi) som i ett og alt (fullstendig, radikalt, i enhver henseende) var basert på *konsumentens lyst*, hvem han enn måtte være, hvilken klasse eller gruppe han enn måtte tilhøre, uten hensyn til kultur eller språk: Konsekvensene ville bli enorme, kanskje endog ødeleggende(...)

Roland Barthes

Selv har jeg alltid tenkt at litteraturen skal kunne spille med i ens eksistensielle opplevelse, og at den eksistensielle opplevelsen komplimenteres om man har hatt *opplevelser i litteraturen*.

En slik interagering minner noe om tankene Roland Barthes formulerer i *Lysten ved teksten*, hvor han behandler «den vellystige tekstlesning». Barthes antihelt er den som kan ta alle (konkurrerende) språk opp i seg, som avskaffer alle klassifikasjoner og på tross av dette ikke rammes av sokratisk ironi. Tidlig i teksten kommer opphøyelsen av «tekstleseren i lystens øyeblikk» til syne: «Da blir den gamle bibelske myten snudd på hodet, språkforvirringen er ikke lenger noen straff, subjektet får tilgang til vellyst gjennom språkernes samboerskap, *når de arbeider side ved*

side: lyst-teksten er det lykkelige babel» (Barthes 1998, s.9). Det lykkelige babel er det øyeblikket all hermeneutikk blir verdiløs.

Lystlesningen står i motsetning til den tradisjonelle meningsfravristende lesningen ved at den ikke ser på teksten som et kodifisert budskap, men snarere en kilde til opplevelse. Det kroppsaspektet Barthes forfekter her er noe abstrakt formulert, og en får legge i det hva en vil (leve i det hva man kan). Men lystlesningen kan sees som den *fysiske* interageringen mellom kropp: tekst-kroppen og leser-kroppen. En fullstendig opphevelse av subjektet finner allikevel ikke sted, men interageringen skjer heller ikke hovedsakelig i bevissthetens domene. Lystlesningen arter seg snarere som pirringer av et kroppsaspekt som skiller seg fra den fysiologiske objekt-kroppen, nemlig hva Barthes betegner som «en vellystens kropp, som utelukkende består av erotiske relasjoner». I den grad teksten er et anagram for kroppen, gjelder dette vår «erotiske kropp»:

«Lysten ved teksten lar seg like lite redusere til den grammatiske (fenotekstlige) funksjon, som lysten ved kroppen lar seg redusere til det fysiologiske behov (...) Lysten ved teksten, det er det øyeblikk da min kropp følger sine egne ideer – for min kropp har ikke de samme ideer som jeg» (Barthes 1998, s.20).

Det er her nærliggende å oppfatte en slik lesning som en opphevende begivenhet, hvor avstanden mellom leser-subjekt og tekst-objekt er på sitt minste. Man befinner seg som hos de Sade i en spalte hvor man på den ene siden har språkets konformitet og på den andre skimter «språkets død» (Barthes 1998, s.12). Men Barthes tar etter min mening ikke konsekvensen av sin tenkning. Når han nevner teksten som et anagram for kroppen (det u-tekstlige) vil jeg fremheve denne opplevelsen som en hendelse hvor kroppen blir et anagram for tekstens fiksjonelle diskurs, et sted hvor den får spille seg ut, en utvidelse av det menneskelige. Kroppen fungerer anagrammatisk.

Og selv om Barthes motsetter seg det, må jeg her lese inn Bataille for å forklare hvilke energier jeg mener det her er snakk om. For slik jeg ser det, er Barthes vellystsbegrep kun ett ufullstendig aspekt, og et forsøk på beskrivelsen av hva jeg vil kalle «den sunne lesning».

OVERTREDELSEN

Den leseropplevelsen jeg her forsøker å nærme meg er ikke bare kjennetegnet av «vellyst» ved teksten. Den bærer like mye preg av hva Bataille kaller «overtredelse». I *over-*

tredelsen finner en indre erfaring av «værens kontinuitet» sted, og denne kjennetegnes av at ens «diskontinuerlige eksistens» (ens subjektive individualitet) tapes til fordel for en opplevelse av det overskuddet som kjennetegner «det

Livet skal sees i øynene, «amor fati», ikke gjennom løgnaktige narrativer som teologi og filosofi.

kontinuerlige», den evige eksplosjonen av skapelse og destruksjon som kjennetegner væren.

Menneskelivet skiller seg ut fra dyrenes fordi det befinner seg i et spenningsfelt mellom to sfærer: den *homogene* og den *heterogene*. Som et rådende prinsipp forholder vi oss først og fremst til det nyttige og akkumulerende, det som opprettholder det menneskelige fellesskapet. Dette er verdier som kan representeres i forhold til andre verdier, som for eksempel et utført arbeid og lønnen en får betalt for det.² Det *homogene* er altså det representerbare. Men det finnes en rest i «væren», som er den evige energistrømmen som kjennetegner den, og som må «ødes». Dette overskuddet kaller Bataille det *heterogene* og det kjennetegnes av at det har verdi *i seg selv*. Vi befinner oss i voldens og det irrasjonelles domene. I den «indre erfaringen» opplever man en sønderrivning av sin individualitet og tar del i det *heterogene*. En slik overtredelse finner hovedsakelig sted i orgier, drap, seksualiteten og den emosjonelle kjærligheten.

Men slike elementer hindrer det akkumulerende nyttearbeidet, og må reguleres via samfunnets forbud. For å holde de faretruende *heterogene* elementene i sjakk danner man derfor rituelle overtredelsesformer. Det moderne samfunn mangler slike kanaler for overtredelse, hevder Bataille (i alle fall *kollektive* former vil jeg her innvende), og hver og en må, for seg selv, søke seg til den opplevelsen som kjennetegner ”the uneasy breaking of a taboo” (Bataille 2004, s.xxii). Dette er en skummel opplevelse, som nærmer seg døden, ikke bare språkets, som hos Barthes, men opphevelsen av ens individuelle eksistens, den som var definert ut ifra arbeidet. Men vi dras også mot denne følelse av «væren» og vårt ønske om å føle den tapte enhet med verden. Dette skjer i det spenningsforholdet som blir til i den indre erfaringen, som han også kaller *Erotismen*.³

Hvilke forbud overtrer vi i den leseropplevelsen jeg snakker om, det kan da ikke bare være et brudd med den distanserte og desinteresserte kantianske betraktningen? Reader-response kritikken og allverdens avant-garde teori har jo argumentert kraftig for et mer heteronomt verkbe-

grep, og en forening av kunst og liv? - Jo, det stemmer nok, men allikevel er det et aspekt til som må med. *Nemlig det at den sunne lesning realiserer fiksjonens muligheter*, eller rettere, *den svarer til den fiksjonelle diskursens tilblivelse som en utvidelse av begrepet om det menneskelige*. Dette skal jeg oppklare mot slutten av artikkelen.⁴

I og med at vi her har vært innom både vellysten og overtredelsen, som kjennetegnes av nevrosen, og som er relativt kjente begreper selv innenfor epistemologisk orientert estetisk praksis, må jeg få minne om at det er kroppens utbytte det her er snakk om, nemlig en tanke om hvordan denne leseropplevelsen kjennetegnes av en kontakt med pre-refleksive nivåer i sansningen, og kan i visse tilfeller også bli en slags *gjenåpning av tiden*. Denne foregår gjennom en syntetisering av det fysiologiske og det psykiske, en erfaring av hva Merleau-Ponty kaller «eksistens». Hos meg markerer denne interaksjonen leseren som hendelse, der leseren blir tid. Med andre ord vil jeg hevde et slags irrasjonelt element som det primære ved denne måten å oppleve lesning.

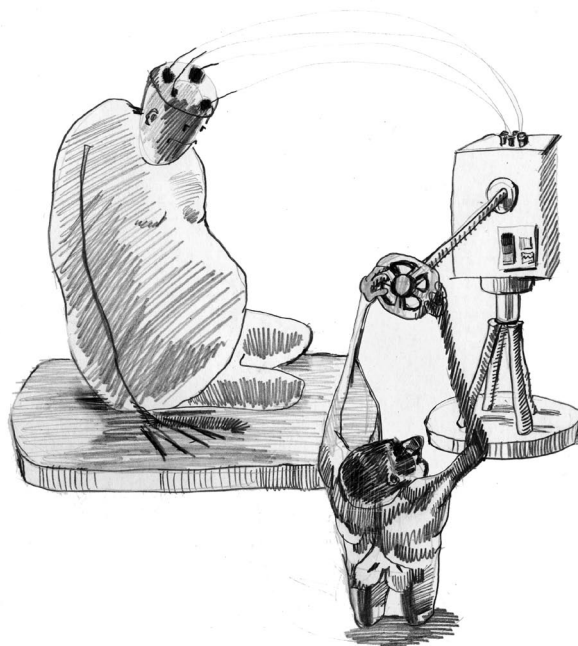
DET PREREFLEKSIVE

I *Kroppens fenomenologi* (1945) gjør Maurice Merleau-Ponty oss oppmerksomme på et felt som har unngått den vestlige metafysikkens øye, nemlig kroppens primat i erkjennelsesprosessen. Han understreker at det i vår erfaringsverden finnes et pre-refleksivt, pre-objektivt, nivå som ligger til grunn for vår kognitive begrepsdannende virksomhet.

Erfaringsprosessene er preget av kommunikasjon, hevder Merleau-Ponty. Om man gjentatte ganger pirrer et gitt hudområde med et hårstrå, vil man fornemme lokale,

Kroppen er i stadig forandring. I klassisk metafysikk har dette vært dens svakhet i forhold til det evige, det sanne og det ene.

punktvis og nøye adskilte persepsjoner på samme sted. Etter en stund vil området føles mer som en sirkel, og vekselvis kjennetegnes av brennende varme og isnende kulde, og til slutt vil man ikke føle noe særlig. Sansningen er dermed ikke bestemt av det som er utenfor organismen «men representerer den måte, hvorpå organismen kommer stimulationene i møte og forholder sig til dem. En parring perciperes ikke, når den rammer et sanseorgan, som ikke er 'afstemt' etter den» (Merleau-Ponty 1994, s.11). Kanskje kan man derfor avstemme seg etter teksten på ulike måter? Eller kanskje, og mer sannsynlig, *er* man avstemt i lesningen, som også er kontekstavhengig?

Spennende i denne sammenheng er det at Merleau-Ponty vektlegger eksistensens *rytme*, som kjennetegnes ved at visse typer «konstante fysiske stimuli» og «typiske situasjoner» møtes igjen og igjen. (Erfaringen av denne rytmen minner om Batailles erfaring av det kontinuerlige.) Han vektlegger også hvordan erfaringen av det pre-refleksive sansnivået kan fungere som en gjenåpning av fortiden. For å demonstrere dette tar han utgangspunkt i fenomenet «fantom-arm». Grunnen til at dette fenomenet iblant inntreffer er eksistensens intensjonalitet. Fantomlemmet indikerer at «purringerne fra arm- eller benstumpen fastholder det amputerede lem i eksistensens kredsløp» (Merleau-Ponty 1994, s.26). Denne pirringen manifesterer seg, bokstavelig talt i tilfellet fantom-arm, ved at den ikke lenger eksisterende kroppsdelen kjennes ut som den gjorde idet den ble skadet, for eksempel med granatsplinter i. Her oppstår det en analogi med psykoanalysen. Erfaringen av fantom-armen gjenåpner tiden, via intensjonelle tråder, og viser til en ennå ikke tilbakelagt fortid, en fortid som oppleves som nåtid. Denne opplevelsen må sees på som en kilde til sunnhet. *Det er kroppen som uttaler sitt eget traume*, og bevisstgjøringsprosessen begynner i så måte der.⁵

Den sunne lesning er ikke en utelukkende kroppslig, ubevisst handling. Da ville den ikke forandre noe som helst. Men den *begynner* i det pre-refleksive, i opplevelsen av den erotiske kroppens interagering med teksten. Derfor finner jeg Richard Shustermans kritikk av Merleau-Ponty nyttig i denne sammenheng. Han viser fruktbarheten i å utvikle denne filosofien i fellesskap med ulike former for trening av kroppsbevissthet. Et vekselspill mellom kroppserfa-

ringen og bevisstheten er nødvendig: "Reflective somatic consciousness and representations can be useful not for explaining ordinary experience, but for altering and supplementing it" (Shusterman 2005, s.169).

BIOLOGISK ESTETIKK

Eit pust av ungdom følger denne dansen, det rører meg, eg skjelv i trylleglansen.

Og nå kommer vi til den eldste: Friedrich Nietzsche. Det er ikke til å stikke under en stol at de ovenstående skylder store deler av sitt virke til hans innsats. Noe av det mest fascinerende med Nietzsche er, som Arne Melberg påpeker, det labyrinthiske ved hans filosofi (2003, s.36). Overalt møter man selvmotsigelser, aforismer og sentenser som hele tiden umuliggjør en entydig tolkning. Dessuten har man Nietzsches diettlære som man kan se på som et forsøk på å gi kroppen de optimale forutsetninger for tenkning.⁶

Noe av det viktigste i Nietzsches filosofi er hans betoning av livet som en sykdom som må ses i øynene, derfor må en heller ikke la menneskelige begreper danne grunnlaget for opplevelsen av verden. Bataille er vel den tydeligste Nietzscheaneren av de ovenstående, og i kunstopplevelsen skjer noe av det samme som Bataille beskriver som opplevelsen av *varens kontinuitet*. Den formidler dermed en type kunnskap som ligger utenfor begrepenes verden. Det er den dionysiske sønderrivelsen det er snakk om, der vi opplever det indre kaos, men opplevelsen

er, som hos Barthes, preget av et vekselbruk av individets overskridelse og gjenvinningen av selvet. Appollon representerer det kontrollerte, Dionysos kaoset.

Denne vekslingen fra beruselse tilbake til en edru tilstand finner Nietzsche foreskrevet i dramaets struktur, der individet utslettes i sin musikalsk betingede ekstatiske beruselse, men der den «dionysiske svermeren» ved ordenes hjelp igjen forvandles til «en ny visjon utenfor seg selv, som en appollinsk fullbyrdelse av sin tilstand» (Melberg 2003, s.86)

I *Forsøk på å lese Nietzsche* gjør Arne Melberg oss oppmerksomme på Nietzsches kroppslige estetikk. Det dreier seg om estetikk som *skapende aktivitet* snarere enn betraktningen av et verk, og opplevelsen blir til, ikke «i noen harmonisk eller lystbetont tilstand, snarere en urolig bølgende aktivitet, som i siste instans går tilbake til kroppens oppvåkning og innsøvning» (Melberg 2003, s.98).

Kroppen er i stadig forandring. I klassisk metafysikk har dette vært dens svakhet i forhold til det evige, det sanne og det ene. Men med Nietzsche innledes et paradigmeskifte i vestlig filosofi, en tro på det foranderlige, på den ubegripelige strømmen til fordel for drømmen om statisk substansialitet. Nietzsche oppfordrer derfor mennesket til å godta dette livet som det eneste, og dermed det evige liv. Han lanserer tanken om *den evige gjenkomst*, og at individet bør forme sitt liv som et kunstverk (eller nærmere bestemt: *forme det slik et kunstverk skapes*) nettopp for at det skal kunne tåle å leve det igjen og igjen. (Melberg 2003, s.141)

Vi er nå inne på en av begrunnelsene for oppvurderingen av kroppen. Kroppen tar del i denne foranderlighetens flod som «kjennetegner» verden, og våre begreper dannes gjennom en utstrakt metaforisk aktivitet, som opprinnelig kun registreres som nerveimpulser. Dette gjør Nietzsche rede for i artikkelen *Om sannhet og løgn i utenformoralske forstand*, som han selv ikke utgav. «Det utenformoralske aspektet består i tanken om at sannheten er en *estetisk* kategori som i siste instans kan føres tilbake til de sanserfornemmelser som språket oversetter til en 'bevegelig hær av metaforer, metonymier, antropomorfer' (...) som vi deretter tar for sannheten selv» (Melberg 2003, s.126). Kunsten vurderes høyere hos Nietzsche enn filosofi og teologi, ettersom den er seg bevisst sin narrativitet, sin fiksjonalitet. Vi bruker kunsten for å gjøre livet utholdelig. Men det er ikke nødvendigvis en usann livspraksis. Tvert imot tar den skinnets, strømmens og foranderlighetens konsekvens. Denne strategien er en utvidelse av begrepet om det menneskelige.

Det foregår som tidligere nevnt en slags vekselvirkning

mellom det dionysiske og det appollinske. På den samme måten vil jeg hevde en slik vekslings som det dominerende ved *den sunne lesning*. Det avgjørende er selve denne vekselvirkningen, der interageringen mellom det kroppslige og den kognitive aktiviteten i fellesskap erfarer og legger grunnlaget for videre estetisk praksis. Med andre ord handler det ikke bare om fornemmelsen av *varen i verden, varens kontinuitet*, det *pre-refleksive*, eller en dionysisk *ur-tilstand*. Denne tilnærmingen til livet gjennom estetisk aktivitet er faktisk det som gjør livet utholdelig.

HVORFOR DEN SUNNE LESNING?

Den sunne lesning er en utvidelse av det menneskelige. *Skriveren* hos Aadland representerer denne utvidelsen: mennesket som hendelse, skribentens (begivenhetens) u-menneskelige side. Det som er tid. Men *skriveren* betegner det kreative aspektet hos den som skriver, men sier ingenting om noe liknende hos den lesende.

«Den sunne lesningen» vil ikke forholde seg til den empiriske virkelighet, særlig siden subjekt-objekt forholdet delvis viskes ut; subjektet er hele tiden i danning på bakgrunn av tenkning, og i denne hendelsen skjer det en slags estetisk omdanning. Snarere vil en «vellystig» lesning finne sted i tilfeller hvor fiksjonens muligheter realiseres i leseren, først og fremst i hans kroppslige fornemmelser. Denne vellysten etterfølges av fortolkning idet disse heterogene energiene er sløst vekk. Teksten og lesesubjektet tildrar seg hverandre i kroppsforfømmelsene. Aadland er selv inne på de fysiske aspektene ved lesning: «Det samme gjelder lesningen av teksten, den tildrar seg virkelig som sansinntrykk, sansefornemmelser, forståelsesprosesser – som for alt jeg vet har fysiologiske korrelater i de nevrologiske prosessene som foregår i et menneskehode som leser» (Aadland 2000, s.20). Så langt er vi prinsipielt enige om at lesning «tildrar seg virkelig» gjennom de fysiologiske prosessene. Dessverre er det Aadland definerer som lesning altså en fortolkningsmessig kommunikativ praksis. Men jeg må omskrive ham litt og si at den leseropplevelsen som virkeliggjør den fiktive diskursens muligheter er en subjektsovertredende kroppserfaring, en ekstatiske opplevelse som sønderriver det homogene, logosentrisk orienterte individet, hvor teksten *tildrar seg kropp*, og gjør kroppen til et rom for «språknes samboerskap». Slik blir leseren en bærer av «det lykkelige Babel» som Roland Barthes beskriver i «Lysten ved teksten» (Barthes 1998, s.9). Leseren blir et anagram for teksten.

Etter denne grunnvollsrystende, omveltende interaksjonen mellom kropp, tekst og kontekst, og utøsingen av de heterogene energiene, blir kroppen og leseren atter ett,

atter et topografisk punkt i leseprosessen, et sted videre fortolkningsmessig aktivitet kan gjennomføres fra.

I den forstand som *genialitet*, *kreativitet* og *originalitet* overskrider, hos Aadland, konseptet om det menneskelige i skriveren, blir den sunne lesningen svaret på disse hendelsene i skriveprosessen. På den måten aktualiserer den de delvis tabubelagte begrepene (forbudet blir overtrådt også her). Den sunne lesningen strekker seg og avstemmer seg etter deres energi som et sanseorgan etter pirringen slik Merleau-Ponty formulerer det i *Kroppens fenomenologi* (1994, s.11). Den sunne lesning, eller den sunne hendelse, som vi nå kan kalle det, er altså en utvidelse, og en utfyllende komponent til begrepet om det menneskelige. Den tilhører det u-menneskelige hos leseren.

Særlig interessant er det å anvende denne tanken i forhold til Aadlands vesensbestemmelse av *skriveren* som en intensjonalitet bak og under den eksplisitte forteller. Fra å være utenfor teksten, transformerer denne instansen seg som hendelse til «en figur, en ekstradiegetisk overforteller, som er en begivenhet, en menneskeliggjørende trope og menneskelignende figur» (Aadland 2000, s.89). En kan si at denne hendelsen finner sin parallell, eller sitt svar, i den initierende fasen av den sunne lesning, hvor lesekroppen på et visst tidspunkt tar del i det kreative spillet og blir hendelse, hvoretter betydningen, som ikke er den fiksjonelle diskursens betydning slik som hos Aadland, blir formulert i forhold til den kvalitative opplevelsen. Dette er leseren som «sunn» begivenhet. I realiseringen av fiksjonens muligheter, nemlig utvidelsen av det menneskelige, blir også *den sunne lesning* en utvidelse av det menneskelige,

Vi bruker kunsten for å gjøre livet utholdelig. Men det er ikke nødvendigvis en usann livspraksis.

en slags genial, original og kreativ leser. Dette er på en måte kroppens fiksjonalitet, der kroppen blir et spill over tekst og kontekst. Et anagram for de ulike tekstene, en «levende tekst». Man er seg denne hendelsen bevisst i den grad man «er» hendelsen.

Aadland gjør også et poeng ut av forskjellen mellom *skrivning* (den instrumentelle, kommunikative skrivepraksis) og *skrivning* (skriveren som hendelse). Det samme kan sies om lesing og lesning. *Lesing* er den epistemologisk orienterte, avkodende og meningsfravristende aktiviteten som konstituerer brorparten av den lesendes praksis (leseren som begivenhet). *Lesningen* er derimot sunnhetens hendelse, der en overtredende kroppsforfømmelse skjer,

og språkets lek og mulighet blir til i lese kroppen. *Lesningen er leserens u-menneskelige side*, for å si det som Aadland. Det er her det mulige realiseres, hvorefter subjektet responderer, og erfaringen fullendes. Og man kan si med Drude von der Fehr (2005, s.24): «Erfaring er reaksjonen knyttet til det som har skjedd, fortolkningen av dette og det fremtidrettede potensialet som ligger i hendelsen.»

DEN SUNNE LESNING

Hos Barthes består denne vekslingen i at vellystlesningen inntreffer, og kroppen «følger sine egne ideer». Men det er umulig å bli værende i en slik opplevelse, for der en skimter språkets død er man også i erkjennelsen av sin egen død, negasjonen av sin egen individualitet,⁷ og der vil ingen mennesker frivillig være. Rett og slett fordi en slik type kontinuitet ikke kjennetegnes av det menneskelige, men av fornemmelsen av selve «værens kontinuitet» for å si det med Bataille. Den sunne lesning rammer det biologiske og gir kroppen et nytt sett med aksiomer i forhold til kommende opplevelser. I den påfølgende fortolkning av hendelsen finner man at det skjer en utvikling av vår kroppsbevissthet, et aspekt som Shusterman etterlyste som et kompliment til Merleau-Pontys tanker om det pre-refleksives primat i erkjennelsesprosessen. Selv vil jeg også

da hevde at det oppnås en økt estetisk og fortolkningsmessig bevissthet. Kunsten er stedet for det mulige, og dette er et tydelig aspekt hos Nietzsche, hva angår både det estetiske og det moralske. Kunsten er en *mulighetsrealiserer*: «Den sammenfattende termen for løgn, fiksjon, etc. er *kunst*, og i denne siste fasen av tenkningen tar Nietzsche opp igjen tråden (...) gjennom å opphøye kunsten til det som gjør livet «mulig», som «forfører» oss og «stimulerer» oss til «å leve»» (Melberg 2003, s.136).

Erkjennelsesgrunnlaget blir da til gjennom vekselvirkningen mellom det sensomotoriske og vår fortolkning. Ethvert møte legger grunnlaget for det neste i den sunne lesningen. Aksiomene for vår følsomhet overfor leseropplevelsen forandres fra gang til gang. Det blir en ny måte å forholde seg til verden på, for den sunne lesningen kan også utøves i forhold til konkrete livssituasjoner, da fortsatt med litteraturopplevelse som grunnlag.

Eksistensen gjennomsyrrer lesningen og lesningen gjennomsyrrer (*og forsterker opplevelsen av*) eksistensen. Litteraturen blir fysisk verdt å lese i den sunne lesningen.

Fundamentalt for all estetikk er at de estetiske verdiene hviler på biologiske verdier

Friedrich Nietzsche

NOTER

1 Siden jeg er litteraturviter vil jeg her skrive om lesning av tekst, fordi det er den praksis jeg er best kjent med, men det finnes ingen fornuftige grunner for at disse tankene ikke skal kunne brukes på andre estetiske praksiser.

2 Om lønnen er rettferdig eller ikke er irrelevant her, poenget er at noe speiles i en annen verdi.

3 Batailles problem er hvordan filosofien skal kunne nærme seg denne heterogeniteten, som, vil jeg hevde, kan oppleves i dag iblant under den prosessen hvor en med sitt liv og sin kropp interagerer med en tekst. For filosofien er tross alt, som Espen Hammer avslutter forordet til *Erotismen* med, en del av arbeidets og tabuets verden. Men tanken søker også via språket, å nå det absolutte, hvilket for Bataille betyr den suverene eksistensen «ved værens kulminasjon» (Bataille 1996, s.x). Språket som kan nå dette nullpunktet kaller han poesi. Dette språket homogeniserer ikke, representerer ikke, men «returnerer til stillheten».

4 En slik lesning vil også være i tråd med Derridas tanker om det mytomorfe språket, i det minste i én forstand, når han i sin berømte artikkel, *Struktur, tegn og spill i menneskevitenskapenes diskurs*, hevder at: «I motsetning til den epistemiske diskursen må den strukturelle diskursen om mytene, den *myto-logiske* diskursen, selv være *mytomorf*. Den må ha samme form som det den snakker om» (Derrida 2006, s.33).

5 Det er for øvrig interessant i denne sammenheng at en av referansene til Merleau-Ponty, J. Lehrmitte, hevder å ha observert at fenomenet fantom-arm oftere forekom hos «de dannede klassen» (Merleau-Ponty 1994, s.172) Om dette er tilfellet eller ikke betyr ikke så mye, men kanskje kan man tenke seg at lesning er forutsetning for andre typer sensomotoriske opplevelser? Får man en annen type kjennskap til egen kropp av mye (utstrakt) lesning? Det ville være et forskningsprosjekt verdig.

6 "I am much more interested in a question on which the 'salvation of humanity' depends far more than on any theologians curio: the question of *nutrition*. For ordinary use, one may formulate it thus: 'how do *you*, among all people, have to eat to attain your maximum of strength, of *virtù* in the Renaissance style, of moraline-free virtue?" (Nietzsche 1989, s.237)

7 Bataille påpeker i *Erotismen* (der han redegjør for det selvmotsigende i Marki de Sades språk) hvordan volden, overtredelsen, i sitt vesen er språklos.

LITTERATUR

- Aadland, E. 2003, *Fortelleren og skriveren*, Spartacus Forlag, Oslo.
- Barthes, R. 1998, *Lysten ved teksten*, Solum Forlag, Oslo.
- Bataille, G. 1996, *Erotismen*, Pax Forlag, Oslo.
- Bataille, G. 2004, *Om Nietzsche*, Continuum, London.
- Derrida, J. 2006, "Struktur tegn og spill i menneskevitenskapenes diskurs", i *Dekonstruksjon*, Spartacus Forlag, Oslo.
- Fehr, D. 2005, "Kroppens kompetanse", i *Kompendium til LIT 4348*, UiO, Oslo.
- Melberg, A. 2003, *Forsøk på å lese Nietzsche*, Gyldendal, Oslo.
- Merleau-Ponty, M. 1994, *Kroppens Fenomenologi*, Pax Forlag, Oslo.
- Nietzsche, F. 1989, *On The Genealogy of Morals And Ecce Homo*, Overs. Kaufmann W., Vintage, London.
- Shusterman, R. 2005, "The Silent Limping Body of Philosophy", i *The Cambridge Companion to Merleau-Ponty*, Carman & Hansen (red.), Cambridge University Press, London.

Gunn Engelsrud

hva er KROPP

hva er KROPP avklarer hvilke vilkår kroppen har innen det europeiske verdiset. Fra filosofenes kamper om kroppsforståelse til dagens moderne prosjekt der den konstruerte idealkroppen blir et av de klareste symboler på vellykkethet. Med utgangspunkt i idretts- og helseforskningen bidrar forfatteren på en engasjerende måte til å forstå kroppen både som betydningsfull organisme, en subjektiv erfaring og som et kulturelt produkt.

Boken bidrar med å forstå kroppen både som biologisk organisme, subjektiv erfaring og kulturelt produkt og uttrykk. Det legges særlig vekt på å se kroppen som menneskets mulighet til å uttrykke seg og å kommunisere med andre, til å gjøre erfaring og til å skape kontakt.

Gunn Engelsrud er professor ved Seksjon for helsefag ved Universitetet i Oslo. Med bakgrunn fra praksisfeltet idrett, dans og fysioterapi har forfatteren skapt en unik plattform for sin akademiske forskning. Hun er en ettertraktet underviser i utforskende bevegelsespraksis og har en rekke vitenskapelige publikasjoner på feltet. Hennes arbeider spenner fra kroppserfaring i aerobic-trening i samtidsdans til kroppens betydning i vitenskapelig metode.

Pris kr: 149,-

Boken kan bestilles på www.universitetsforlaget.no eller telefon 24 14 75 00.

www.universitetsforlaget.no